

Ko sem ob devetdesetletnici profesorja Gantarja – zdi se mi, da je bilo to večeraj – objavil njegov portret, napisan spoštljivo, a realistično, me je v zahvalnem pismu prijazno pokritiziral: “Vi ste me prikazali tako kot Sofokles, ne tako kot Evripides”. Mislil je seveda na Sofoklovo izjavo, ki jo navaja Aristotel v *Poetiki* (1460b³³⁻³⁴), da on prikazuje ljudi takšne, kot bi morali biti, Evripides pa takšne, kot so. Takšen je bil profesorjev osebnostni slog, in morda takšne drobne, komajda opazne poteze, nepomembni pripetljaji in za javnost nevidna srečanja včasih bolj približajo človeško podobo kake osebnosti kot izčrpno, z vestno sistematično izdelane predstavitve. Ampak kakšen je res bil? Kaj je res bil?

S starega novca posnel je slikar podobo obličja,
toda podobe duha – te ne naslika nihče.

Tako pravi distih pod nekim starim portretom pesnika Ovidija; in res je tako. Verjetno se tega nikoli ne zavemo tako kot tedaj, ko človek odide. Seveda: za njim ostanejo spomini, podobe, in dela:

Der Mensch muß untergehen;
Die Menschheit bleibt, fortan
Wird mit ihr das bestehen,
Was er für sie gethan.

Umreti mora človek;
človeštvo ne, živi
naprej skozi rodove,
kar človek zanj stori. (Prevod Kajetana Koviča)

Tako je zapisal profesorju ljubi Prešeren v nagrobnem zapisu Emilu Korytku.

Truplo tvoje čas strohni v gomili,
ali čaša tvojih del ostane!
Narod tvoj bo pil iz čaše tvoje,
s pitjem njenim bode se napajal –
v delih svojih živel sam boš večno! ...

pove Ali Rašid kordovskemu kalifu Abdurmanu v Aškerčevi *Čaši nesmrtnosti*. Morda koga zmoti patina časa na teh besedah, a brez prevelikega zansa in patetike bi lahko rekli, da je to, kar govorijo, za profesorja Gantarja na svoj način veljalo že za življenja: zlasti njegovi prevodi že dolgo predstavljajo nepogrešljiv del svetovne literature v slovenščini in generacije (predvsem dijakov) so se skozi desetletja napajale z antično poezijo, pretočeno v njegovo

besedo. In vendar! In vendar so tudi dela, znanstvena, pedagoška in umetniška, naj bodo še tako izjemna in trajna, podobna potezam slikarja ali graverja: v njih ni podobe celote, ampak samo njena sled, ker je celota živa, neujemljiva in zato vedno – ko je človek tu in ko ga ni – tudi skrivnostna. Seveda človek živi, da ustvarja svoja dela, da vanja vliva svoje najboljše energije, vse vedenje in pamet, ki jih premore; da vanja vtiska svojo podobo, a vendar dela niso več od človeka, ampak je človek več od svojih del. Človek, ki ni nikoli do konca umrljiv. To je stara in nepostarljiva resnica, o kateri poje zbor tebanskih starcev v profesorjevem najbrž najbolj vplivnem prevodu, v Sofoklovi *Antigoni* (332):

Mnogo je nedoumljivih skrivnosti,
in vendar – ni globlje skrivnosti kot človek.

To sem mi zdi potrebno poudariti tudi na tem mestu, ker je to srce humanističnega izročila, katerega odlični predstavnik je bil profesor Gantar. Ker je bila to tudi njegova nenapisana etična postava, ἀγαπῶν νόμῳν, kot sem jo skozi desetletja razpoznaval iz besed in še pogosteje med vrsticami, v njegovih prevodih, študijah, predavanjih in v osebnih stikih. Pa tudi zato, ker postaja v sodobnem akademskem ozračju to vse manj razumljivo, smiselno, stvarno. Skorajda nekakšen kulturni preužitek iz predznanstvenih časov. A posledice tega so že tu, posebej težke zato, ker so tako malo opažene. »Svet je najlaže razložiti brez človeka,« lahko parafraziram jedke besede sodobnega nemškega filozofa Manfreda Franka. A na ta način ne izgubimo samo človeka, ampak tudi svet.

Profesor Gantar je seveda to videl in razumel. O tem pričuje pravzaprav vse njegovo javno delo: literarnozgodovinske raziskave, prevajalske mojstrovine in pedagoški dosežki. O tem seveda ne govorijo funkcije in naslovi, ki jih je nosil, temveč tisto, kar je z njimi dosegel. O tem je govoril njegov prizadeti pričevanjski glas, ki ga je povzdignil proti sovraštvu nekdanjih in sedanjih časov. Če ima smisel govoriti o zapuščini v kulturnih stvareh, je profesorjeva zapuščina v vseh teh oblikah prizadevanja, da bi ne pozabili na dragocenost in nerazpoložljivost človeka. In da se vedno trudili ostati čimbolj resnični.

Naj dodam, profesorju na ljubo, ščepec evripidovskega realizma, ki ga je v tistem jubilejnem zapisu pogrešal, čeprav mislim, da pač predvsem iz svoje globoke in pristne skromnosti. Bil je zahteven profesor, ki pa je znanje od študentov bolj pričakoval kot zahteval. V diskusijah je vztrajal pri svojem, z argumenti seveda, čeprav se je študentu včasih zdelo, da bi jih lahko navedel več. Morda bi jih kdaj res lahko, ampak študentom se nam je pač marsikaj dozdevalo. Trudil se je pri nas vse razumeti, nikakor pa ne prav vsega oprostiti – hvala Bogu! Sicer ne bi le odtavali s trdnih tal filološke znanosti, ki nam jih je vztrajno priporočal kot intelektualni habitat, ampak bi utegnili tudi izgubiti stik z resničnostjo. In to drugo bi bilo hujše od prvega.

Pot s teh trdnih tal je bila zanj dovoljena le v poeziji. Pa ne le dovoljena. Ker poezija ne prebiva na teh tleh, ni z njo nič, če jih ne zapustimo. Tako je, se zdi, verjel, in jo v svojih prevodih pogosto iskal tam, kjer jo je slutil. Tudi pesmi so, kot rečeno, samo sled, a živa, včasih tako živa, da ob njej ne vemo, kje in kdaj smo, kaj je res in ali je vse to že bilo ali še bo. Kot, denimo, v Horacijevi (in njegovih) tako imenovani *Četrta rimski odi* (*Carm.* 3.4):

Pridi z neba, Kaliope, kraljica,
zajoj s piščaljo moj veliki spev,
zajoj, če hočeš, mi s preprostim glasom,
zajoj ob liri, ob spremljavi strun!

O čujte? Mar to blaznost me omamlja?
Že slišim jo, zdi se, da hodim z njo
po svetih gajih, ki jih rahle sape
in vrelci žuboreči božajo.

Nekoč kot deček sem pobegnul z doma,
od igre utrujen sem sladko zaspal
na Vulturu; tam so z zelenim listjem
pokrili me golobje pravljlični.

Vsi, ki prebivajo v Bantinskem lesu
in v skalnem gnezdju Aherontije,
na plodnih poljih nizkega Ferenta,
vsi so strmeli od začudenja,

kako sem mirno spal, pogumen dečko,
z zelenjem, s svetim lovorom pokrit,
pod božjim varstvom, varen pred medvedi
in brez strahu pred strupom črnih kač.

Vester, Camenae, vester – Kamene, vaš sem, vaš ...

Brane Senegačnik